

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СЛІДЧОГО ЯК СУБ'ЄКТА ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ

ORGANIZATIONAL PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF PROFESSIONAL COMPETENCE INVESTIGATOR AS A SUBJECT OF APPOINTMENT FORENSIC PSYCHOLOGICAL EXAMINATION

Охріменко І.М.,

*доктор юридичних наук, доцент,
начальник кафедри управління та роботи з персоналом
Національної академії внутрішніх справ*

Лузанова Г.О.,

*ад'юнкт кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ*

Стаття присвячена висвітленню організаційно-психологічних особливостей професійної компетентності слідчого як одного із суб'єктів призначення судово-психологічних експертиз у кримінальному процесі. Аналізуються повноваження слідчого відповідно до чинного Кримінального процесуального кодексу України. Розглядаються питання підготовчої діяльності слідчого при призначенні судово-психологічної експертизи, наводяться психологічні якості та властивості слідчого, які відіграють важливу роль в його професійній діяльності.

Ключові слова: судово-психологічна експертиза, слідчий, суб'єкт призначення судово-психологічної експертизи, компетентність, кримінально-процесуальне врегулювання, суспільні відносини, висновок експерта.

Статья посвящена рассмотрению организационно-психологических особенностей профессиональной компетентности следователя как одного из субъектов назначения судебно-психологических экспертиз в уголовном процессе. Анализируются полномочия следователя в соответствии с действующим Уголовным процессуальным кодексом Украины. Рассматриваются вопросы подготовительной деятельности следователя при назначении судебно-психологической экспертизы, приводятся психологические качества и особенности следователя, которые играют важнейшую роль в его профессиональной деятельности.

Ключевые слова: судебно-психологическая экспертиза, следователь, субъект назначения судебно-психологической экспертизы, компетентность, уголовно-процессуальное урегулирование, общественные отношения, заключение эксперта.

The article is devoted consideration of organizationally-psychological features of professional competence of investigator as one of subjects of setting of judicial-psychological examinations in criminal procedure. Plenary powers of investigator are analyzed in accordance with the operating Criminal judicial code of Ukraine. The questions of preparatory activity of investigator are examined at setting of judicial-psychological examination, psychological qualities and features of investigator, which play a major role in his professional activity, are pointed.

Key words: judicial-psychological expert operation, coroner, subject of the purpose judicial-psychological expert operation, competence, criminal-judicial adjusting, public relations, conclusion of the expert.

Актуальність. Нині стає актуальною об'єктивна необхідність підвищення якості кримінального судочинства, у зв'язку з чим зростає значення досудового розслідування. Значення та роль слідчого в кримінальному судочинстві підвищується, насамперед у зв'язку з потребою подальшої гуманізації вітчизняного кримінального та кримінального процесуального законодавства, а також необхідністю забезпечення надійного захисту прав людини та громадянина від протиправних посягань.

Від того, якою буде модель кримінально-процесуального регулювання суспільних відносин, зокрема, залежать сутність та обсяг процесуального статусу суб'єктів, що діють у цій сфері. Сучасний перебіг правової реформи на практиці викликає низку питань, що потребують свого належного розв'язання. Це стосується й функціонування такого важливого інституту кримінального судочинства як проведення судово-психологічної експертизи (далі – СПЕ), яка є необхідною й ефективною формою використання

спеціальних знань у сучасній слідчій і судовій практиці. Аналіз її показників засвідчує, що в результаті своєчасного й обґрунтованого застосування спеціальних психологічних знань істотно поширюються можливості з'ясування багатьох фактів, необхідних для встановлення істини в межах кримінального провадження.

Постановка проблеми. Психологічні аспекти теорії СПЕ розглянуто в фундаментальних дослідженнях Ю.М. Антоняна, Л.В. Алексєєвої, Н.В. Алікіної, С.П. Бочарової, В.Є. Коновалової, Л.П. Конишевої, М.В. Костицького, Й.А. Кудрявцева, В.С. Медведєва, З.І. Мітрохіної, В.В. Нагаєва, В.В. Романова, Ф.С. Сафуанова, О.Д. Ситковської та ін. Проте нині все більше набирає обертів необхідність розроблення та впровадження інноваційного підходу щодо організаційно-правового та психологічного забезпечення процесу призначення і проведення СПЕ. Виходячи з цього, звернемо увагу на принциповість питань, що стосуються особливостей діяльності та професій-

ної компетентності слідчого як суб'єкта призначення СПЕ. У цьому й буде полягати основна мета цієї статті.

Виклад основного змісту матеріалу. Центральне місце в сфері кримінального процесуального регулювання суспільних відносин займає безпосередньо слідчий, діяльність якого є соціально важливою, тому що вона суттєво впливає на зміст взаємодії, формує суспільну думку як про органи досудового розслідування, так й правосуддя в цілому.

Відповідно до чинного законодавства слідчий є одним із суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності, що здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень. Якщо проаналізувати зміни у вітчизняному законодавстві, то можна дійти висновку, що повноваження слідчого були значно розширені з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) 2012 року. Про це свідчить те, що наразі слідчі, здійснюючи досудове розслідування кримінальних правопорушень, можуть проводити як слідчі (розшукові) дії, так і негласні слідчі (розшукові) дії [1], у той час як раніше розшукові та негласні (розшукові) дії (заходи) належали до виключної компетенції оперативних підрозділів, у тому числі й за дорученням слідчих. У межах своїх повноважень слідчі як представники органу досудового розслідування встановлюють ті чи інші факти, пізнають їх суть, порівнюють з конкретними даними, наявними в кримінальному провадженні. Досліджуючи всю сукупність фактичних обставин кримінального провадження, слідчі роблять висновок не тільки про те чи мало місце суспільно-небезпечне діяння, а й щодо суті самого діяння [2, с. 14]. Отже, діяльність слідчого, яка полягає у встановленні істини в межах кримінальних проваджень, на наш погляд, стала більш конкретною та плановою, що важливо для здійснення доказування, розслідування та правильного розв'язання завдань кримінального провадження.

Таким чином, як нами вже було зазначено, законодавець значно розширив права слідчих органу досудового розслідування, проте на практиці вони, на наш погляд, не здатні повністю охопити обсяг наданих їм процесуальних повноважень, що виявляється в спрямуванні доручень відповідним оперативним підрозділам для проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Заслугує на увагу й той факт, що чинний КПК України насамперед увів новий порядок ініціювання негласних слідчих (розшукових) дій, але ж по суті не порядок їх здійснення, оскільки попри їх процесуальне передбачення більшість з них має яскраво виражену оперативно-розшукову природу. Ілюстративними прикладами цього є ст. ст. 272, 275 КПК України «Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації», «Використання конфіденційного співробітництва».

Разом із тим, відповідно до положень ч. 5 ст. 40 КПК України слідчий, здійснюючи свої повноваження в межах цього Кодексу, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється.

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові особи, інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення слідчого [1].

Отже, можна стверджувати, що чинне законодавство, з одного боку, сприяє реалізації слідчими власної процесуальної самостійності, яка виявляється в достатніх повноваженнях для прийняття процесуальних рішень при розслідуванні кримінальних правопорушень, визначення спрямування розслідування, вибору процесуальних засобів встановлення істини тощо. У свою чергу, зауважимо, що тепер слідчий зобов'язаний звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про проведення майже не кожної слідчої (розшукової) дії та негласних слідчих (розшукових) дій, а також застосування заходів забезпечення кримінального провадження. На наше переконання, таке нормативно-правове врегулювання буде забезпечувати максимально об'єктивне розслідування кримінальних правопорушень, натомість його механізм стає більш бюрократизованим, що може стати на заваді послідовному вирішенню завдань кримінального провадження. На протигагу цьому призначення експертиз, у тому числі й судово-психологічних, перебуває в одноосібній (без погоджень прокурора та суду) компетенції слідчого, що надає йому можливість самостійно виносити постанову про призначення тієї чи іншої експертизи.

Призначення СПЕ виступає одним із засобів встановлення істини в межах кримінального провадження, оскільки застосування знань психології, з огляду на власні спостереження, сприяє правильному вирішенню завдань попередження та розслідування злочинів, перевиховання осіб, що їх вчинили, тощо. У сучасній юридичній практиці, найчастіше, ініціатором призначення такого виду судової експертизи є слідчий як представник органу досудового розслідування. Проте проведене нами емпіричне дослідження серед слідчих ГУМВС та УМВС Вінницької, Житомирської, Київської, Миколаївської, Одеської, Херсонської, Черкаської областей та міста Києва (всього 342 особи) не переконує в абсолютному використанні спеціальних психологічних знань у їх професійній діяльності. Так, 66,7% респондентів більш якісне вирішення завдань досудового розслідування за окремими категоріями проваджень вбачають саме в призначенні СПЕ як форми використання спеціальних психологічних знань. У той же час, значна кількість сучасних слідчих, на жаль, взагалі не має досвіду призначення зазначених експертиз (30,9%). Це доволі значний показник, адже досвід має велике значення на ряду з професійно значущими якостями і властивостями та сприяє більш швидкому, якісному, повному й ефективному здійсненню розслідування кримінальних правопорушень.

Наразі можна спостерігати прогресуючу тенденцію до відносного «омолодження» колективів слідчих ОВС, що, на наш погляд, здатна викликати сумніви щодо перспектив якісного проведення досудового розслідування: слідчі віком до 25 років (26,1%), віком від 25 до 30 років (32,7%), віком від

31 до 35 років (20,5%), віком від 36 до 40 років (11,9%), віком старше 40 років (8,8%) тощо. Аналогічна ситуація проглядається й у показниках стажу роботи в слідчих підрозділах: до 1 року (33,8%), від 1 до 3 років (28,7%), від 3 до 5 років (16,1%), від 5 до 10 років (12,2%), більше 10 років (9,2%). Отже, нині в органах внутрішніх справ України на посадах слідчих працює переважна більшість молодих фахівців з досвідом роботи, який не перевищує трьох років (62,5%), що безумовно може впливати на якість призначення судових експертиз. Підтвердженням такого висновку можуть бути й наукові положення психології праці, згідно яких процес адаптації (професійно-фахової та соціально-психологічної) до складних професій триває близько 3-х років [3]. Діяльність слідчого, безсумнівно, за її професійним та психологічним змістом слід вважати складною. Вона належить до професій типу «людина-людина», класу дослідницько-гностичних, є емоційно-насиченою, містить у собі виражені компоненти підвищеної відповідальності та професійного ризику.

Продовжуючи наш теоретичний аналіз, підкріплений емпіричними даними, зауважимо, що непоодинокими є й випадки, коли молоді працівники змушені самостійно оволодівати професією слідчого, оскільки досвідчені фахівці занадто завантажені роботою, не мають бажання вчити менш досвідчених тощо. Спостерігається також значна плінність кадрового потенціалу слідчих підрозділів ОВС, що, на наше переконання, не сприяє більш якісному напрацюванню професійно значущих знань та умінь у межах практики призначення СПЕ.

Слід погодитися з думкою фахівців з окресленої проблематики (А.Б. Акашев, В.В. Кошинець, В.Я. Марчак та ін.), що кожна СПЕ, яка, як правило, призначається слідчим, повинна бути ретельно їм підготовлена, оскільки висновок фахівця-психолога нерідко є важливим, а то й вирішальним доказом цілої низки кримінальних проваджень [4, с. 81; 5, с. 72; 6, с. 196; 7, с. 15]. У той же час, як зазначає Ю.В. Чуфаровський, спеціальні знання необхідні слідчому також для розуміння висновку експерта, зроблених їм висновків, оцінки методів дослідження тощо [8, с. 164]. Отже, саме від якості підготовчої роботи багато в чому залежать повнота та всебічність майбутнього експертного дослідження, надійність експертних висновків.

Певним чином схожу позицію займає й В.В. Бедь, стверджуючи, що призначенню СПЕ повинна передувати значна підготовча праця слідчого. Тільки з'ясувавши об'єктивні і особливо суб'єктивні сторони вчиненого злочину, індивідуально-психологічні особливості особистості підозрюваного (обвинуваченого), свідка, потерпілого, за наявності інших приводів, слідчий приймає рішення щодо проведення СПЕ конкретного виду [9, с. 357]. Звідси зауважимо, що при підготовці такої експертизи слідчі можуть користуватись консультаціями фахівців, які найчастіше мають усний характер. Отже, наведені нами наукові позиції засвідчують виправданість та доцільність первинних консультацій з психологами за найбільш складними

категоріями проваджень з питань предмету експертного дослідження, формулювання запитань в постанові про призначення цього виду експертизи тощо.

Підтвердженням таких міркувань можуть бути результати проведеного нами анкетування серед слідчих ОВС, що надало змогу встановити сучасний стан реалізації СПЕ як форми використання спеціальних психологічних знань в кримінальному провадженні. Зокрема, респонденти переконані, що призначенню СПЕ має передувати значна підготовча робота слідчого. У її межах практичні працівники можуть користуватись усними консультаціями фахівців-психологів чи інших спеціалістів (наприклад, викладачів профільних ВНЗ). Зміст консультацій здатен охоплювати питання можливостей СПЕ для встановлення істини в межах конкретного кримінального провадження: завжди (61,4%), іноді (30,4%), дуже рідко (4,7%), залежно від події злочину (0,6%), ніколи (2,9%). Передбачається також намагання консультування з фахівцями-психологами щодо доцільності призначення СПЕ загалом (83%). За інших обставин предмет психологічних консультацій охоплює низку аспектів щодо: формулювання запитань, які слід викласти в постанові про призначення експертизи (75,4%), обрання виду експертизи з урахуванням питань, необхідних для вирішення завдань досудового розслідування (42,7%), можливостей обрання певного виду експертизи (28,6%), компетентності експерта в цій галузі знань (18,1%) тощо. На противагу цьому зустрічаються й позиції респондентів, які прямо вказують на відсутність практики консультування з фахівцями-психологами перед призначенням аналогічних експертиз (2,3%).

Отже, підготовка до призначення СПЕ потребує належного узагальнення цільової інформації. Джерелами її можуть бути свідчення про особливості формування й розвитку особи підекспертного, його навчання в закладах освіти, офіційні документи, що характеризують особистість, її листи, щоденники, записи та інші продукти (результати) діяльності, дані про характер поведінки в криміногенній ситуації, медичні документи щодо перенесених соматичних і психічних хвороб, перебування на лікуванні, обліку в психо-наркологічному диспансері тощо.

Аналогічна первинна інформація для призначення СПЕ може мати процесуальне і непроцесуальне підґрунтя; іноді вони отримуються за участю психолога, якому доручається проведення конкретної психологічної експертизи [9, с. 358–359].

Досліджуючи проблему використання спеціальних психологічних знань на досудовому слідстві, як комплексну проблему на рівні психології та юриспруденції, В.Я. Марчак вказує, що юрист неминуче мусять професійно освоювати психологію, ставати до певної міри психологом [7, с. 6]. Таке психологічне становлення має обов'язково стосуватися й професійної діяльності слідчого, робота якого безпосередньо пов'язана з людьми.

З огляду на це, є сенс зупинитися на характеристичній професійно значущих якостей та властивостей особистості слідчого, що так чи інакше відображаються

в процесі опрацювання вихідної доказової інформації та призначення СПЕ. Серед них провідного значення, на нашу думку, набувають організаторські здібності, самоорганізація, гнучкість мислення, самостійність, спостережливість, відповідальність, акуратність, пунктуальність, тактовність, емоційна стійкість тощо. Водночас, екстремальний характер умов роботи слідчого органу досудового розслідування визначила високий ступінь значущості його інтелектуальних, волевольових і комунікативних якостей.

Виходячи з важливості опосередкування ефективності професійної діяльності саме наявністю та рівнем сформованості конкретних індивідуально-психологічних особливостей слідчого, нами виявлено базові професійно значущі якості та властивості, які визначають його професійну компетентність, у тому числі на етапі прийняття рішення щодо призначення експертизи. Узагальнюючи отримані в процесі емпіричного дослідження дані, можна здійснити психолого-аналітичний опис найбільш суттєвих характеристик особистості слідчого як основи визначення кваліфікаційних вимог.

Насамперед слід підкреслити, що наведені нами якості та властивості відіграють, на наш погляд, першочергову роль у професійній діяльності слідчого, змістовне навантаження якої складають пізнавальний, комунікативний, конструктивний, організаційний, профілактичний та засвідчувальний компоненти [10, с. 224-225]. У межах досліджуваної нами проблематики пізнавальна діяльність слідчого охоплює пошук, сприймання, аналіз та узагальнення інформації, за допомогою якої встановлюється істинне знання щодо конкретного кримінального провадження, а також пошук, сприймання, аналіз та узагальнення інформації, необхідної для проведення СПЕ (професійна спостережливість ($X=0,94$); вміння відбирати при спостереженні інформацію, необхідну для вирішення службової задачі (0,86); особлива пам'ять на зовнішність та поведінку людини (0,82); вміння розподіляти увагу при виконанні декількох дій, функцій, завдань (0,8); здатність зосереджувати протягом певного часу увагу на одному предметі чи дії (0,8); вміння підмічати незначні (малопомітні) зміни в об'єкті, який спостерігається (0,8); вміння дати об'єктивну оцінку діям інших людей (0,78); здатність тривалий час зберігати стійку увагу, не зважаючи на виснажливості та сторонні подразники (0,78); здатність точно відтворювати інформацію в подібний момент (0,76).

Конструктивна діяльність представника органу досудового розслідування складається з відібрання та композиції зібраного доказового матеріалу, необхідного для проведення СПЕ і планування системи та послідовності власних дій, у тому числі планування призначення та проведення СПЕ (наприклад, небажано призначати СПЕ на початку провадження, тому що на даному етапі може бути недостатньо інформації). До індивідуально-психологічних особливостей слідчого, що забезпечують його конструктивну діяльність, слід віднести: вміння бачити декілька можливих шляхів і подумки визначати найбільш ефективний ($X=0,88$); вміння відбирати з великої кількості інформації ту, яка

необхідна для вирішення задачі (0,86); здатність відтворювати зоровий образ за словесним описом (0,84); вміння робити висновки з суперечливої інформації (0,82); здатність прийняття рішення за умов дефіциту інформації, при відсутності часу на її осмислення (0,80); емоційну стійкість при прийнятті відповідальних рішень (0,78); аргументованість критичного аналізу ситуації (0,78); здатність до швидкого розташування невеликих відхилень від певної форми (0,74).

Комунікативна діяльність фахівця охоплює процес встановлення та підтримання психологічного контакту з різними категоріями учасників процесу розслідування, стосовно яких буде проводитись СПЕ, а також здійснення на них психологічного впливу з метою одержання необхідної інформації про подію злочину. Професійно значущими якостями та властивостями слідчого, що визначають ефективність його комунікативної діяльності, є: вміння вести бесіду, діалог, аргументувати, доводити свою точку зору ($X=0,84$); здатність швидко встановлювати контакти з новими людьми (0,84); вміння вести ділову бесіду, переговори (0,80); здатність викликати у людей довіру (0,80); вміння зрозуміло довести до слухача свої думки та наміри (0,78); здатність швидко знайти потрібний тон, доцільну форму спілкування в залежності від індивідуальних особливостей співрозмовника (0,78); вміння відстоювати свою точку зору (0,78); вміння чітко й визначено щось формулювати при стислому викладенні думок (в ситуації запитань та відповідей) (0,74).

Організаційна діяльність – реалізація слідчим системи дій щодо призначення та проведення СПЕ (це насамперед впевненість у собі, своїх силах та можливостях ($X=0,84$); упертість у подоланні виникаючих труднощів (0,82); вміння узгоджувати свої дії з діями інших осіб (0,78); схильність до розумного, виправданого ризику (0,78); здатність приймати на себе відповідальність у складних ситуаціях (0,78); здатність до швидкої реакції в умовах дефіциту часу (0,76); вміння примусити себе робити нецікаву роботу, але необхідну для вирішення проблеми (0,76); здатність об'єктивно оцінювати свої досягнення, сили та можливості (0,76) тощо.

Щодо профілактичної діяльності, на нашу думку, висновок СПЕ допоможе більш якісно та ефективно виявити причини та умови, що сприяють злочинності; а також здійснення корекції небажаної позиції чи поведінки різних категорій учасників розслідування. Натомість засвідчувальна діяльність слідчого відображається у винесенні ним постанови про призначення СПЕ, а також оформленні відповідних процесуальних документів, що забезпечують подальший перебіг кримінального провадження.

Виходячи з вищенаведеного, можна стверджувати, що специфіка професійної діяльності слідчого визначається, насамперед, саме змістовними її характеристиками, при чому кожен із зазначених різновидів (компонентів) може бути складовою частиною психологічної структури цієї діяльності. З огляду на це, розглянута нами специфіка діяльності слідчого висуває перед його особистістю певні вимоги щодо наявності відповідного індивідуально-психологічного потенці-

алу як здатності ефективно вирішувати передбачені кримінальним процесуальним законодавством прикладні юридичні завдання.

У той же час в професійній діяльності слідчого вагому роль відіграє діяльність психічного відображення або іншими словами, психічні процеси, адже завдяки ним відбувається становлення особистості, а також відображення нею реальності, виконуючи пізнавально-регулятивну функцію діяльності суб'єкта. Наприклад, сприймання забезпечує виділення найбільш суттєвих ознак, необхідних для ефективного розслідування. У процесі планування розслідування та висунення слідчих версій, продуктивним є евристичне (творче) уявлення. Навпаки, перевірка версії, заміщення в ній невідомого за рахунок поповнення знання, передбачає мобілізацію репродуктивного (відтворюючого) уявлення. Разом з тим, у діяльності слідчого, на наш погляд, відіграє важливу роль такий пізнавальний процес як пам'ять, яка виступає безпосередньо механізмом формування досвіду та цілісної діяльності; саме за допомогою пам'яті здійснюється перехід від конкретного живого споглядання (сприймання) до абстрактного мислення та зворотне сходження до безпосередньої чуттєвої діяльності тощо.

Підводячи підсумок, зазначимо, що окреслені нами якості та властивості визначають професійну компетентність слідчого в межах здійснення різновидів юридичної діяльності, а це дає можливість говорити про його передбачуваність щодо самостійного прийняття рішення при призначенні СПЕ. Обґрунтовуючи таку позицію, слід зауважити, що слідчий при здійсненні своєї діяльності повинен орієнтуватися на власні знання, переконання та уявлення; вміти без особливих зусиль та вагань приймати обґрунтовані рішення; мати витримку та самовладання. На підставі цього, пріоритетності набувають такі професійно значущі якості як: енергійність, наполегливість, самоорганізованість, кмітливість, вимогливість, витримка, відповідальність, дисциплінованість, самокритичність, самоповага тощо.

Отже, в процесі розслідування кримінального провадження, у тому числі при призначенні СПЕ, реалізується цілісна особистість слідчого з притаманними їй індивідуально-психологічними особливостями, а саме: моральними якостями, принципами та цінностями, інтелектуально-пізнавальними характеристиками, характерологічними проявами, психофізіоло-

гічними властивостями тощо. Проте не слід забувати, що продуктивність процесуальної діяльності окреслених суб'єктів може стримуватися впливом певних несприятливих факторів, що прослідковуються в сучасній слідчій практиці, а саме: недостатній рівень психологічної підготовки слідчих, недоліки в забезпеченні ОВС спеціальними юридико-психологічними методиками щодо встановлення мотивів злочину, помилкові тенденції в розумінні слідчими сутності та компетенції СПЕ тощо. Зрозуміло, що наведеним не обмежується перелік цих факторів, проте їх усунення, безумовно, сприятиме підвищенню ефективності розслідування кримінальних правопорушень. Саме тому ми будемо звертати увагу на них у межах подальших наших досліджень.

Висновки. Таким чином, робота слідчого, з точки зору психологічних показників, є найменш дослідженою галуззю професійної діяльності юриста, яка багато в чому ускладнює вирішення проблем її науково обґрунтованої організації. Одночасно з професійним психологічним відбором та підготовкою слідчих мають місце проблеми, пов'язані з формуванням та розвитком таких значущих якостей, як: швидка орієнтація у вирішенні мисленнєвих завдань, здатність чинити опір впливу на особистість несприятливих умов діяльності, необхідна оперативність у реалізації планування роботи в межах конкретного кримінального провадження. Суттєвого значення набуває підготовча робота й своєчасність призначення СПЕ, що є сукупністю особливих законодавчо регламентованих процесуальних дій для встановлення істини в процесі досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Звідси можна стверджувати, що слідчий повинен мати достатній обсяг спеціальних знань, професійно значущі якості та властивості, які в комплексі здатні допомогти визначити необхідність призначення СПЕ в кожному конкретному випадку досудового розслідування кримінальних правопорушень. Аналогічні ситуації зумовлюють потребу відповідного спрямування організаційно-психологічного забезпечення слідчої діяльності, а також професійно-психологічної підготовки її суб'єктів, адже висока психологічна культура та професіоналізм слідчих створюють сприятливі засади для використання знань професійних психологів у процесі вирішення завдань кримінального провадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : чинне законодавство з 19 листопада 2012 року. – К. : Паливода А.В., 2012. – 382 с.
2. Стахівський С.М. Теорія і практика кримінально-процесуального доказування : [монографія] / С.М. Стахівський. – К. : Терно-граф, 2005. – 272 с.
3. Психологія : [учеб. для гуманит. вузов] / под общей ред. В.Н. Дружинина. – СПб. : Питер, 2005. – 651 с.
4. Акашев А.Б. Юридическая психология : [хрестоматия] / А.Б. Акашев. – ВКГУ; – Усть-Каменогорск, 2008. – 331 с.
5. Кошинець В.В. Спеціальні психологічні знання в кримінальному процесі: теоретичні засади та практичні проблеми : [навч. посіб.] / В.В. Кошинець, В.Я. Марчак. – Чернівці : Рута, 2007. – 215 с.
6. Кошинець В.В. Мотивація злочинної поведінки та судово-психологічна експертиза / В.В. Кошинець // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. – 2001. – Вип. 6. – С. 195–204.
7. Марчак В.Я. Використання спеціальних психологічних знань у досудовому слідстві : [монографія] / В. Я. Марчак. – Чернівці : Рута, 2005. – 152 с.
8. Чуфаровский Ю.В. Юридическая психология : [учеб. Пособие] / Ю.В. Чуфаровский. – М. : Право и Закон, 1997. – 320 с.
9. Бедь В.В. Юридична психологія: навч. посіб. / В.В. Бедь. – [2-ге вид., доп. і переробл.]. – К. : МАУП, 2004. – 436 с.
10. Юридична психологія : [підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. і фак.] / [В. Г. Андросюк, Л.І. Казміренко, Я.Ю. Кондратьєв та ін.]; за заг. ред. Я.Ю. Кондратьєва. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 1999. – 352 с.